

Werkvormen voor semantisering & consolidering van woorden/kernbegrippen

Woordvierkant

Begripladder

Taboewoordenspel / Taboeopdracht

Woordenbingo

Sleutelschema's voor woordenschat:

T-tabel / Woordkast

Woordentrap

Synoniemenspiegel

Woorddriehoekje

Kenmerkenmatrix

Taalspellen:

Memory

Kwartet

Domino

Aanlegspel

Stapelspel

...

1

Werkvorm: Woordvierkant

Omschrijving:	Contextzin: Uit het boek + Zelf bedacht
[doelwoord]	
Plaatje of tekening:	Iets anders: bijv.: herkomst, vertaling, afleidingen

2

Woordvierkant – voorbeeldinvulling

Omschrijving:

1. een heel bijzonder iets of iemand,
2. een uniek verschijnsel of unieke persoon

Zinnen:

1. De graancirkels die soms in velden te zien zijn, zijn een uniek *fenomeen*.
2. Herman Brood was een *fenomeen* in de popmuziek

het fenomeen

'lets anders':

1. woordsoort: zelfstandig naamwoord
2. uitspraak: fee-noo-meen

3

Woordvierkant – voorbeeldinvulling

Woordvierkanten *geven meer context* bij nieuwe woorden of belangrijke (vak)begrippen >> uitgebreide(re) semantisering
Ook zorgen ze voor *actieve verwerking* >> consolidering

Omschrijving:

1. een heel bijzonder iets of iemand,
2. een uniek verschijnsel of unieke persoon

Zinnen:

1. De graancirkels die soms in velden te zien zijn, zijn een uniek *fenomeen*.
2. Herman Brood was een *fenomeen* in de popmuziek

het fenomeen

'lets anders':

1. woordsoort: zelfstandig naamwoord
2. uitspraak: fee-noo-meen

4

Woordenschatwerkvorm: Wordvierkant

Waarom?

- Wordvierkanten geven meer context bij nieuwe woorden of belangrijke (vak)begrippen >> uitbreiding / betere semantisering
- Wordvierkanten zorgen voor actieve verwerking >> consolidering

Hoe/Wanneer inzetten?

- Laten maken/invullen na eerste keer aanbieden van de doelwoorden, bijvoorbeeld na het lezen van een tekst of behandeling van een paragraaf waarin de doelwoorden voorkomen
Kan ook in tweetallen, eventueel woorden verdelen over de klas
- Tussentijds of aan het eind van een thema mee laten oefenen
>> *individueel gebruik als overhoor- of 'flitskaartjes'*
>> *in spelvorm: stapel omgekeerde kaartjes, leerlingen lezen elkaar de omschrijving voor en de ander moet het woord raden, of ze lezen een contextzin voor en de ander moet de betekenis zeggen*

overtref jezelf

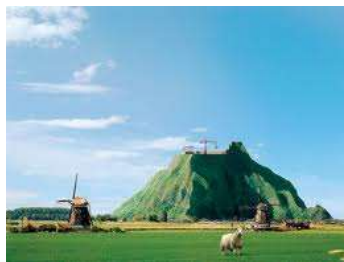
5

Simpele vorm voor koppeling aan eigen kennis/leefwereld

- **Persoonlijke contextzinnen** laten maken met een woord
- **Zelf voorbeelden** laten bedenken

Voor mij is een echt fenomeen,
omdat.....

6

Werkvorm: Begripsladder

Woord:	
In welke situaties kom je het tegen?	
Waar dient het voor?	
Hoe werkt het?	
Waar bestaat het uit?	
Welke soorten heb je ervan?	

7

Begripsladder – voorbeeldinvulling

Het woord	Emulgator
Wanneer heb je het nodig/doe je het?	Als je water en vet wilt mengen, bijvoorbeeld bij het maken van mayonaise
Waar is het een deel van?	
Het is een soort van...	dat er voor zorgt dat hydrofobe (waterafstotende) en hydrofiële (<u>waterminnende</u>) stoffen zich met elkaar vermengen tot een egale emulsie.
Waar vind je het?	In vette etenswaren, crèmes, cosmetica
Waar bestaat het uit?	een <u>vetminnend</u> (lipofiel) en een <u>waterminnend</u> (hydrofiel) deel
Wat wordt er van gemaakt?	Ei, zout, zeep, eiwitten, <u>gluciden</u> Chemische E-nummers in de serie van E400 t/m E499
Waar komt het woord vandaan?	Latijn: <u>emulgere</u> , uitmelken

8

Werkvorm: Begripsladder

Functies:

- Geeft meer inzicht in de gebruikscontext van het woord
 >> uitbreiding semantisering & consolidering
- Ondersteunt de aanleg van hiërarchische betekenisstructuren >> ordering

Het woord	Emulgator
Wanneer heb je het nodig/doe je het?	Als je water en vet wilt mengen, bijvoorbeeld bij het maken van mayonaise
Waar is het een deel van?	
Het is een soort van...	dat er voor zorgt dat hydrofobe (waterafstotende) en hydrofiële (<u>waterminnende</u>) stoffen zich met elkaar vermengen tot een egale emulsie.
Waar vind je het?	in vette etenswaren, crèmes, cosmetica
Waar bestaat het uit?	een <u>vetminnend</u> (lipofiel) en een <u>waterminnend</u> (hydrofiel) deel
Wat wordt er van gemaakt?	Ei, zout, zeep, eiwitten, <u>gluciden</u> Chemische E-nummers in de serie van E400 t/m E499
Waar komt het woord vandaan?	Latijn: <u>emulgere</u> , uitmelken

9

Begripsladder – verschillende vragen

Woord:	...
Waar vind je het?	
Wanneer heb je het nodig / gebruik je het?	
Hoe werkt het?	
Uit welke onderdelen bestaat het?	
Welke soorten heb je?	
Waar gebruik je het woord nog meer?	

Via de vragen kun je als docent sturen op het leggen van bepaalde relaties en op aandacht voor bepaalde woordkenmerken.

Belangrijk: Pas de vragen in de ladder altijd aan!
 (Zorg dat ze passen bij de aard van het vak / het thema / de concrete doelwoorden)

Woord	...
Wiskundige definitie	
Omschrijving in je eigen woorden	
Bij welk soort rekenvraagstukken of problemen gebruik je het? (Wat kun je ermee uitrekenen?)	
Voorbeeld van het gebruik in een som of formule	
Welke eenheid en/of welk symbool hoort erbij?	
Welke hulpmaterialen kun je gebruiken?	

10

Begripssladder – nog enkele voorbeeldinvullingen

Woord	Fossiele brandstoffen
Voorbeelden?	Gas, olie, bruinkool, steenkool
Wat kun je ermee?	Energie opwekken, dingen maken
Manier van winnen?	Dagbouw, schachtbouw, boren
Nadelen?	Raken op, vervuilend
Vindplaatsen?	Midden-Oosten, Rusland, Groningen
Wat betekent fossiel	Lang geleden ontstaan uit kleine diertjes/plantjes

Woord	Alternatieve energiebronnen
Voorbeelden?	Zon, wind, water, geothermische energie
Voordelen?	Schoon, raken niet op
Nadelen?	Duur, niet overal toepasbaar
Waarom?	Toename Co ₂ gehalte
Alternatief?	Komt in de plaats van fossiele brandstoffen, voor iets anders in de plaats

11

De taboeopdracht (lijkt op '30 seconds')

Je krijgt een kaartje met een woord in het midden en enkele woorden eromheen geschreven.

Omschrijf het begrip in het midden voor je groepsgenoten, maar **zonder het woord zelf of de omringende woorden te gebruiken**; alle woorden op je kaartje zijn taboe.

Kunnen je klasgenoten achterhalen om welk begrip het gaat?

Reflectie: Wat vraagt dit van jou en jouw woordkennis?

overtref jezelf

12

Woordenschatwerkvorm: Taboeopdracht

Waarom?

- Leren om woorden met elkaar in verband te brengen (clusteren)
- Koppeling aan bestaande kennis/woordnetwerken (consolidering)
- Meer betekenisaspecten in kaart brengen (uitbreiding semantisering)
- Oefenen in formuleren

Wanneer inzetten?

Halverwege of aan het eind van een thema; de begrippen moeten al een keer aangeboden zijn en de leerlingen moeten er enige kennis van hebben
 >> *Laat leerlingen spelen met door jou gemaakte taboekaartjes óf laat hen eerst zelf kaartjes maken (een betekenisomschrijving bedenken en op basis daarvan 'taboewoorden' selecteren).*

overtref jezelf

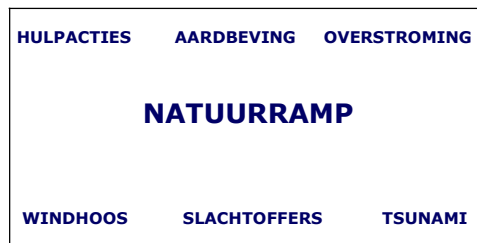

13

Voorbeelden

'taboekaartjes'

overtref jezelf

14

Taboewoorden – alternatieve werkvorm

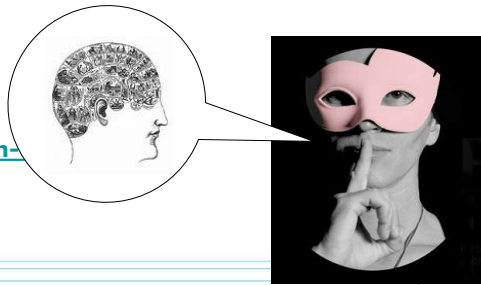

Leerlingen maken zelf de taboekaartjes:

- 1) Verdeel de vakdoelwoorden uit een hoofdstuk over de groep
- 2) Leerlingen bedenken in tweetallen een goede omschrijving van enkele begrippen (of laat de definities uit het boek bekijken en gebruiken).
- 3) In elke omschrijving onderstrepen zij de 6 (4, 5) belangrijkste woorden.
- 4) Ze maken een 'taboekaartje' met het doelwoord en de onderstreepte woorden.

Zie ook:

<https://www.leraar24.nl/werkvorm-geschiedenisverboden>

15

Huiswerkttest/Voorkennis ophalen: BINGO!

1. Vouw een bingovel met 12 vakjes.
2. Noteer in elk vak één van de onderstaande begrippen.
(Bedenk al schrijvende wat ze ook al weer betekenen...)

- **DAT**
- **CAT**
- **schooltaalwoorden**
- **vaktaalwoorden**
- **schrijfkaders**
- **sleutelschema's**

- **context bieden**
- **taalsteun**
- **interactie**
- **semantiseren**
- **consolideren**
- **clusteren**

16

Werkvorm Woordenbingo

Waarom?

- Uitgebreide omschrijving aangereikt krijgen >> uitbreiding van betekenisaspecten en koppeling aan netwerk
- Het woord moet opgehaald worden uit het geheugen >> inslijpen

Wanneer inzetten?

1. Kan op elk moment:
aan het begin van een thema: introductie nieuwe begrippen, voorkennis oproepen ('voorbewerken')
2. halverwege: herhaling en inoefening ('consolidering')
3. aan het eind: controle van woordbeheersing (houd de omschrijvingen dan beperkter of doe het met alleen de definities)

17

Sleutelschema's voor woordenschat

Uit een van te lezen artikelen voor vandaag:

[richtlijnen voor woordenschatonderwijs van het Utrechts Taalcurriculum]

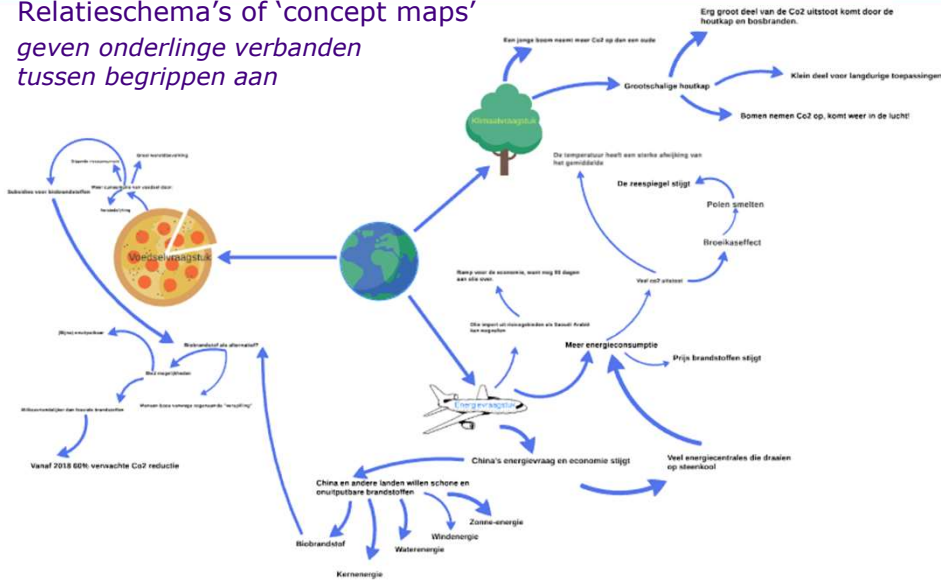

18

Sleutelschema's voor woordenschat

Relatieschema's of 'concept maps'
geven onderlinge verbanden
tussen begrippen aan

19

Sleutelschema's voor woordenschat

Relatieschema's of 'concept maps'
geven verbanden tussen begrippen aan

20